

Elnurə Bünyat qızı Məmmədova

UOT: 336.645.1:336.64; JEL E12;C3;C32.

İnvestisiya mühitinin səmərəliliyinin artırılması və fəallığının təmin edilməsinə strateji yanaşmaların əhəmiyyəti

Xülasə

Məqalədə investisiya mühitinin səmərəliliyinin artırılması və fəallığının təmin edilməsinə strateji yanaşmalar tədqiq olunmuşdur. Bu məqsədlə investisiya mühitinin səmərəlilik problemləri və məsələləri təhlil edilmişdir. İnvestisiya mühitinə təsir edən amillə araşdırılmış və qiymətləndirilmişdir. İnvestisiya fəallığının təmin edilməsinin strateji aspektlərinə baxılmışdır. İnvestisiyaların cəlb edilməsi ilə bağlı problemlərin sistemli şəkildə baxılması və həll edilməsinin vacibliyi əsaslandırılmışdır. İnvestisiya mühitinin dünya standartlarına uyğun formalaşdırılması məqsədilə beynəlxalq təcrübənin dərinədən öyrənilməsinin əhəmiyyəti açıqlanmışdır. Azərbaycanda investisiya mühitinin yaxşılaşdırılması və investisiya fəallığının artırılmasının müasir vəziyyəti təhlil olunmuşdur. Ölkəmizdə investisiya mühitinin cəlb edilməsinin yüksəldilməsi üzrə daha təsirli və səmərəli tədbirlərin görülməsinin vacib şərtlər kimi olması bildirilmişdir. Xarici investisiyaların cəlb edilməsi üzrə daha məhsuldar mexanizmlərin hazırlanması və reallaşdırılmasına diqqət yönəldilmişdir. İnvestisiya fəallığına strateji yanaşmaların artırılması vacib hesab olunmuşdur. Yaxın perspektivdə investisiya mühitinin səmərəliliyinin artırılması və fəallığının təmin edilməsinə strateji yanaşmaların hazırlanması və tətbiqi üzrə tövsiyələr hazırlanmış və təkliflər verilmişdir.

Açar sözlər: investisiya mühiti, investisiya fəallığı, investisiya mexanizmləri, investisiya mühitinin formalaşdırılması problemləri, investisiya mühitinin cəlb edilməsi məsələləri, dövlətin investisiya siyasəti, investisiya mühitinin səmərəlilik problemləri, investisiya fəallığının artırılması yolları

Giriş

İnvestisiya mühitinin səmərəliliyinin artırılması problemləri və onların həlli yollarının maksimum optimal olaraq müəyyənləşdirilməsi dövlətin investisiya siyasətinin əsas fəaliyyət istiqamətlərindən hesab olunur. Müasir dövrdə investisiya mühitinin formalaşdırılması prosesləri mürəkkəbliyi ilə fərqlənir və bu baxımdan investisiya mühitinin daha səmərəli şəkildə təşkili ilə əlaqədar strateji yanaşmaların təmin edilməsi vacib hesab olunur. Bundan əlavə, investisiyalar iqtisadiyyatın sabit inkişafında, onun şaxələndirilməsində, iqtisadi proseslərin səmərəliliyinin artırılmasında, eyni zamanda ölkədə mövcud olan təbii və iqtisadi resurslardan məhsuldar istifadə olunmasında strateji əhəmiyyət daşıyır. Bunlarla yanaşı, investisiya mühitinin səmərəliliyinin artırılması və investisiya fəallığının təmin edilməsi məqsədilə, ölkədə makroiqtisadi sabitlik bərqərar olmalı və iqtisadiyyatın hərtərəfli inkişafına imkan verən, ölkənin bütün ərazisində daxili və xarici investisiya axınlarının səmərəli hərəkəti mühiti yaradılmalı və bunlarla bağlı bir qrup məsələlərə xüsusi diqqət yetirilməli, investisiyaların hərəkətinə mane olan baryerlər aradan qaldırılmalı və investisiyaların yatırılması təşəbbüsləri kifayət qədər yüksək səviyyədə dəyərləndirilməli və motivasiya edilməlidir. Dövlət tərəfindən investisiya mühitinin səmərəliliyinin artırılması və fəallığının təmin olunması üçün, ilk növbədə qanunvericilik bazası təkmilləşdirilməli və dünya təcrübəsinə uyğun şəkildə ölkə qanunları qəbul olunmalı, investisiyaların qorunması mexanizmlərinin işləkliyi təmin edilməli, investisiyaların hərəkəti və istifadəsi, həmçinin sahibkarlıq fəaliyyətində və biznes-proseslərinin təşkilində şəffaflıq təmin olunmalı, maliyyə-

investisiya aspektləri istiqamətində hesabatlılıq prinsipləri dünya standartları səviyyəsində qiymətləndirilməli, maliyyə-investisiya hesabatlarının dürüstlüyü ön plana çəkilməli, investisiyaların fəal şəkildə cəlb edilməsi və ümumilikdə investisiya fəallığının stimullaşdırılması istiqamətində dövlət tərəfindən sistemli tədbirlər hazırlanmalı və həyata keçirilməlidir.

Ölkədə investisiyaların cəlbə və hərəkətinin strateji aspektlərinin dövlət investisiya siyasətində ciddi şəkildə nəzərə alınması vacib şərtlərdəndir. Bunun üçün ölkədə investisiyalardan səmərəli istifadə edilməsinə müvafiq olaraq şəraitin və infrastrukturun yaradılması təmin olunmalı, sahibkarlıq fəaliyyətinin tənzimlənməsi məsələlərinə daha strateji yanaşmalar ortaya qoyulmalı, investisiya mühitinin səmərəliliyinin yüksəldilməsi üçün zəruri tədbirlər görülməli və bunlarla əlaqədar olaraq çevik vergi siyasəti yürüdülməli, səmərəli fiskal alətlər hazırlanmalı, onların stimullaşdırıcı xüsusiyyətlərinə daha çox önəm verilməli və xarici investorların ölkəyə fəal şəkildə gəlməsi davamlı şəkildə stimullaşdırılmalıdır. Eyni zamanda, investisiya mühitinin formalaşdırılması və inkişaf etdirilməsi problemləri üzrə optimal həlli yollarının müəyyənəşdirilməsi və əsaslandırılması tədbirləri reallaşdırılmalıdır. Müasir iqtisadi və investisiya çağırışları ilə əlaqədar olaraq investisiya mühitinin səmərəliliyinin təmin edilməsi hər bir dövlətin investisiya siyasətinin əsasında yer almalı, investisiya mühitinin səmərəliliyinin yüksəldilməsi üçün davamlı tədbirlər görülməlidir. Bunlarla yanaşı, əvvəldə qeyd etdiyimiz kimi, ölkədə mövcud olan investisiya mühitinin cəlbediciliyinin təmin edilməsi və xarici investorların ölkəyə gəlməsinin stimullaşdırılması məsələlərinə strateji önəm verilməlidir. İnvestisiya mühitinin mühüm mexanizmlərinin dövrün tələblərinə uyğun şəkildə işlənilməsi, formalaşması və cəlbediciliyinin artırılmasının tənzimlənməsi istiqamətləri üzrə davamlı tədbirlərin görülməsi təmin olunmalıdır. Beynəlxalq təcrübədə investisiya mühitinin maksimum cəlbedici olmasında, burada tətbiq olunan mexanizmlərin və alətlərin investorlar tərəfindən maraqla qarşılanmasında investisiya layihələrinin resurs təminatı, yəni xammalla uzunmüddətli dövr üçün təminat problemləri mühüm əhəmiyyət kəsb edir və investisiya mühitinin səmərəliliyinin artırılmasında bu amillərə strateji yanaşmalar diqqət mərkəzində saxlanılır [8]. Eyni zamanda, ölkənin iqtisadi prioritetləri çərçivəsində investisiya mexanizmlərinin hazırlanması və reallaşdırılmasında ardıcıl tədbirlərin görülməsi, bu işin sistemli formada olması, tətbiq edilən mexanizmlərin səmərəliliyinin yüksəldilməsi və investisiya fəallığının təmin olunması məsələlərinə də xüsusi önəm verilməlidir [6].

İnvestisiya mühitinin səmərəliliyinin yüksəldilməsi və fəallığının artırılması problemləri və onlara yanaşmalar

İnvestisiya mühitinin müasir dövrün tələblərinə uyğun şəkildə formalaşdırılması və onun səmərəliliyinin artırılması məsələləri bir sıra tədbirlərin görülməsini şərtləndirir. Bu sıradan əsas diqqət dünya təcrübəsindən yanaşıqda, qanunvericilik bazasının işlək və səmərəli olması və fəaliyyət mexanizmlərinin məhsuldarlığı ilə bilavasitə bağlı olan məsələlərdir. Digər tərəfdən, investisiya fəallığının artırılması və investisiya fəaliyyətinin səmərəliliyinin yüksəldilməsi məsələlərinə daha çox diqqət yetirilməlidir. Belə ki, investisiyaların formalaşdırılması və fəal şəkildə real iqtisadiyyat sektorlarına yönəldilməsinin dövlət tərəfindən stimullaşdırılması, dövlət dəstəyi mexanizmlərinin hazırlanması və intensiv şəkildə tətbiq edilməsi vacib hesab olunur. Eyni zamanda, vergiqoyma sistemi və fiskal stimullaşdırmanın səviyyəsi investorlar üçün, həmçinin investisiya bazarının bütün iştirakçıları üçün cəlbedici olmalı və investisiyalardan səmərəli istifadəyə imkan verən müvafiq infrastruktur şəbəkəsi formalaşdırılmalıdır [9]. Ölkədə investisiya fəaliyyəti proseslərində kifayət qədər səmərəliliyi ilə fərqlənən mexanizmlərə yer verilməli və investisiya siyasətinin təkmilləşdirilməsi tədbirləri görülməli, maliyyə bazarının dinamikliyi

təmin olunmalı, maliyyə-kredit sisteminin fəaliyyət mexanizmlərinə strateji yanaşmalar ortaya qoyulmalı, bank sisteminin çevikliyi, əvvəldə qeyd etdiyimiz kimi, ölkədəki maliyyə-investisiya infrastrukturunun dünya standartları səviyyəsində formalaşdırılması, investisiya fəaliyyəti iştirakçılarının maraqlarının qorunması, investisiyaların hərəkətini məhdudlaşdıran halların qarşısının alınması tədbirləri xüsusi diqqət mərkəzində saxlanılmalı və investisiya mühitinin cəlbediciliyi maksimum yüksək səviyyədə təmin edilməlidir. Bundan əlavə, investisiya mühitinin vacib elementləri və komponentləri obyektiv olaraq qiymətləndirilməli, bunlarla bağlı fəaliyyət proseslərinin təsiri öyrənilməli, yatırılan investisiyaların iqtisadi artıma və ümumilikdə iqtisadi inkişaf proseslərinə multiplikativ təsiri, yeni iş yerlərinin yaradılmasında əhəmiyyəti dəyərləndirilməlidir. Eyni zamanda, investisiya mühiti özündə sosial, iqtisadi, hüquqi, siyasi, maliyyə və s. amilləri birləşdirir və bu amillər baxımından investisiya mühitinin səmərəlilik problemlərinə strateji yanaşmaların təmin edilməsi ön plana çəkilmişdir [7].

Müxtəlif dünya ölkələrində investisiya mühitinin formalaşması və inkişaf etməsi ilə bağlı bir sıra məqamların araşdırılması, öyrənilməsi və müvafiq nəticələrin çıxarılması investisiya mühitinin səmərəliliyi ilə bağlı problemlərin həllində investisiya fəallığının artırılmasında xüsusi önəm kəsb edir. Bunun üçün, dövlətin investisiya siyasətinin balanslaşdırılması, işlək investisiya fəaliyyəti mexanizmlərinə malik olması təmin edilməli və bunlarla əlaqədar investisiya mühitinin səmərəliliyinə mənfi təsir göstərən amillərin sistemli şəkildə öyrənilərək, onların mənfi təsirinin azaldılması istiqamətində kompleks tədbirlərin reallaşdırılması vacibdir. Bu tədbirlər sırasında investisiya mühitinin formalaşması ilə bağlı tətbiq etdikləri tənzimləmə mexanizmlərinin səmərəliliyinin yüksəldilməsi, beynəlxalq səviyyədə daha çox dəyərləndirilən və qiymətləndirilən investisiya fəaliyyəti mexanizmlərinin ölkəyə transferinə nail olunması və milli iqtisadi inkişaf proseslərinin xüsusiyyətlərinə uyğunlaşdırılması, investisiya fəaliyyətinin təşkili üzrə tənzimləyici mexanizmlər və üsullara xüsusi diqqətin yetirilməsi, dövlət tərəfindən investisiya fəaliyyətinin və investisiya proseslərinin tənzimlənməsi, vergi mexanizmlərindən və alətlərindən səmərəli istifadə edilməsi, perspektivli və yüksək potensiala malik müxtəlif milli iqtisadiyyat sahələrinin investisiya fəallığının artırılması və bu sahələrə daxili, həmçinin xarici investisiyaların cəlbinin intensivləşdirilməsi, həmin proseslərin müxtəlif dövlət dəstəyi mexanizmləri vasitəsilə daha çox stimullaşdırılması və motivasiyalaşdırılması, eyni zamanda, iqtisadiyyatın müxtəlif sektorları üzrə rəqabət qabiliyyətli müəssisələr şəbəkəsinin yaradılması və bunlarla bağlı maliyyə investisiyalarının, həmçinin portfel investisiyaların fəal şəkildə cəlb edilməsi və tənzimlənməsi, investisiya fəaliyyəti üzrə təsərrüfat subyektlərinə sürətləndirilmiş amortizasiyaların müəyyənləşdirilməsi, investisiya layihələrinin hazırlanması proseslərində məsləhətlərin verilməsi, o cümlədən bu mürəkkəb layihələrin elmi-iqtisadi baxımdan əsaslandırılması və ekspertizalardan keçirilməsi, həm də yönəldilən investisiyaların qorunması mexanizmlərinin gücləndirilməsi, investisiya bazarında və investisiya mühitində şəffaflığın, sağlam rəqabət mühitinin təmin edilməsi və s. daha çox fərqlənilir.

Dünya ölkələrində investisiya mühitinin formalaşdırılması proseslərinin obyektiv aspektlərindən və başlıca xüsusiyyətlərindən baxdıqda, investisiya mühitinin səmərəliliyinin artırılması və investisiya fəallığının gücləndirilməsi vacib məsələlər kimi diqqət çəkir [13]. Belə olduğu təqdirdə, investisiyalardan səmərəli istifadə edilməsi iqtisadi inkişaf proseslərinə müsbət təsir göstərməklə bərabər, ölkədə sosial-iqtisadi problemlərin həllinə əsaslı təkan verə bilər, eyni zamanda insan kapitalının inkişaf etdirilməsinin səviyyəsini artırmağa, ölkədə istehsalın və iqtisadi proseslərin dinamik inkişafını sürətləndirməyə, milli iqtisadiyyatın ayrı-ayrı sahələrinin inkişafının dayanıqlılığını təmin etməyə, güclü infrastruktur və maddi-texniki bazanın yaradılmasına, ölkənin məlum təbii ehtiyatlarından və ümumilikdə, iqtisadi

resurslarından səmərəli istifadə olunmasına əlavə stimullar verir. Bundan əlavə, investisiya mühitinin səmərəliliyinin artırılması və investisiya fəallığının gücləndirilməsi ölkədə maliyyə bazarının intensiv inkişafına, maliyyə-kredit və maliyyə-investisiya siyasətinin təkmilləşdirilməsinə, iqtisadi artımın dinamikliyinin təmin edilməsinə, iqtisadi inkişaf hədəflərinin reallaşdırılmasına, iqtisadiyyatın müxtəlif sahələrində fəaliyyət göstərən təsərrüfat və kommertiya subyektlərinin maliyyə və investisiya resursları ilə təmin edilməsinə əlavə potensial formalaşdırılması mümkün olar. Eyni zamanda, investisiyalardan səmərəli istifadə edilməsi ilə bərabər, investisiya resurslarından səmərəli istifadənin dayanıqlı olmasını təmin edəcək mexanizmlərin hazırlanması və tətbiqi vacib hesab olunur. Məsələn, bir çox ölkələrdə investisiya mühitinin səmərəliliyi üçün, daha çox şəffaf və sağlam rəqabət mühiti formalaşdırılır, investisiya fəaliyyəti isə kifayət qədər stimullaşdırılır və mükafatlandırılır [11]. Belə ölkələrdən biri kimi Sinqapurunu nümunə göstərmək olar, bu ölkədə investisiyaların cəlbi, formalaşdırılması və onlardan istifadənin xeyli işlək olan qanunvericilik bazası təmin edilmiş və fəaliyyət mexanizmləri hazırlanmışdır. Ölkə qanunları xarici investitorların və investisiya üzrə donor ölkələrin maraqlarını yüksək səviyyədə təmin etməklə yanaşı, həm də kifayət qədər işləkliyi ilə diqqət çəkir. Analoji strateji yanaşmalar Cənubi Koreya üçün də xarakterikdir. Belə ki, Cənubi Koreyada aparılan struktur islahatları nəticəsində uzunmüddətli dövr üçün investisiya mühitinin cəlbediciliyinin artırılması mümkün olmuş və ölkədə investisiya fəallığı ən yüksək səviyyəyə çatdırılmışdır [12].

İnvestisiya mühitinin yaxşılaşdırılması ilə əlaqədar olaraq müvafiq şəraitin yaradılması və investisiyaların hərəkətinə mane olan halların aradan qaldırılması uzunmüddətli dövr üçün investisiya potensialının formalaşdırılması tədbirləri görülməlidir. Bundan başqa, investisiya potensialının yeni mənbələrinin formalaşdırılması və inkişaf etdirilməsi üçün mövcud resurslardan – təbii və iqtisadi resurslardan səmərəli istifadə edilməsi infrastrukturunu yaradılmalı və fəaliyyət mexanizmləri hazırlanaraq tətbiq olunmalıdır. Eyni zamanda, ölkədə investisiya fəallığının gücləndirilməsi üçün investisiya mühitinin hazırkı mexanizmlərinin səmərəliliyinin obyektiv qiymətləndirilməsi və dövrün tələblərinə uyğun şəkildə təkmilləşdirilməsi vacib məsələlər kimi diqqət mərkəzində saxlanılmalıdır. İqtisadi inkişaf prosesləri iştirakçılara dövlət dəstəyinin göstərilməsi, bununla əlaqədar zəruri mexanizmlərin hazırlanaraq tətbiq olunması, təsərrüfat və sahibkarlıq subyektlərinin ucuz və uzunmüddətli kredit resurslarına çıxışlarının və əlçatanlığının təmin edilməsi, investisiya layihələrinin kifayət qədər dərinədən əsaslandırılması və onların cəlbediciliyinə nail olunması tədbirləri görülməlidir. İnvestisiya fəaliyyəti ilə bağlı məsələlərə strateji yanaşmalar gücləndirilməli və investisiya mühitinin əsas elementləri qlobal investisiya çağırışlarına uyğunlaşdırılmalıdır [10]. Müasir dövrdə investisiya mühiti ölkənin investisiya bazarının cəlbedicilik səviyyəsini və investisiya riskinin əhatəsini özündə əks etdirən vacib komponent kimi dövlətin investisiya siyasətinin aparıcı tərkib hissəsi kimi qiymətləndirilməli və bununla bağlı tələb olunan tədbirlərin sistemli şəkildə reallaşdırılmasına nail olunmalıdır. İnvestisiya mühitinin yaxşılaşdırılmasına olan meyarlar və prinsiplər ölkənin beynəlxalq səviyyədə qarşısına qoyduğu strateji hədəflərlə həmahənglik təşkil etməli və onların reallaşdırılması nəticəsində milli iqtisadiyyatın rəqabət qabiliyyətliyi gücləndirilməli və uzunmüddətli dövr üçün səmərəli fəaliyyət mexanizmləri tətbiq olunmalıdır.

Azərbaycanda investisiya fəallığının təmin edilməsi problemləri və perspektivləri

Ölkəmizdə investisiya fəallığının təmin edilməsi ilə bağlı real tədbirlər neft strategiyasının həyata keçirilməsi və bunun əsasında müxtəlif iqtisadiyyat sahələrinin modernizasiya edilməsi, onların yenidən qurulması, maddi-texniki bazasının yenilənməsi ilə bilavasitə bağlı olmuşdur. Ölkə Prezidentinin 29 dekabr 2012-ci il tarixli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan 2020: Gələcəyə baxış İnkişaf Konsepsiyası”nda bir çox prioritet

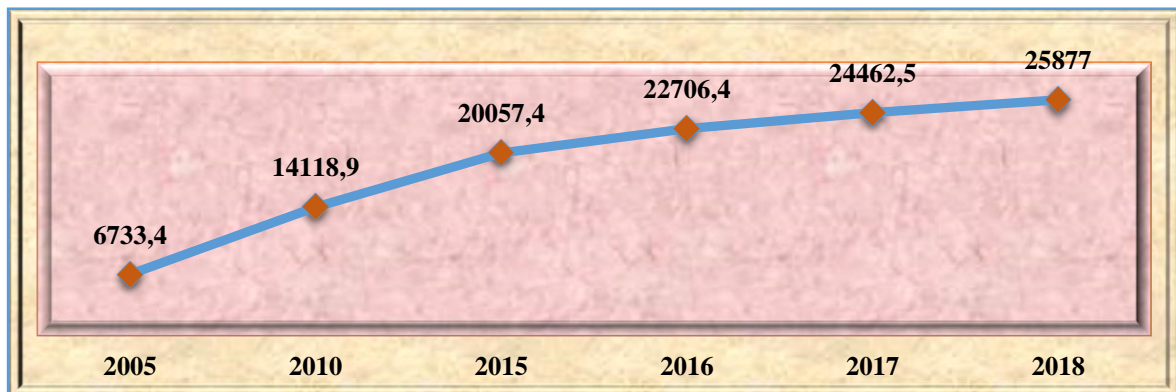

məsələlərlə yanaşı, ölkəmizdə iqtisadi inkişaf proseslərinin və yenidənqurma işlərinin intensivləşdirilməsi üçün sabit maliyyə və investisiya mənbələrinin formalaşdırılması vacib məsələlər kimi qarşıya qoyulmuşdur [2]. Bundan əlavə, hələ ölkəmiz özünün müstəqilliyini bərpa etdikdən sonra xarici investisiyaların qorunması, investisiya fəaliyyətinin təşkili və investisiya fondlarının yaradılması üzrə qanunvericilik bazası formalaşdırılmış, müvafiq ölkə qanunları qəbul edilmişdir. 15 yanvar 1992-ci il tarixli “Xarici investisiyanın qorunması haqqında” və 13 yanvar 1995-ci il tarixli “İnvestisiya fəaliyyəti haqqında” ölkə qanunları bu qəbildəndir [4;5]. Bunlarla bərabər, son illərdə milli iqtisadiyyatın strukturunun təkmilləşdirilməsi, yeni iqtisadi hədəflərin qarşıya qoyulması ilə bağlı maliyyə-investisiya amillərinin əhəmiyyəti kifayət qədər yüksəlmişdir. Bu baxımdan, ölkə Prezidentinin 6 dekabr 2016-cı il tarixli Fərmanı ilə təsdiq olunmuş “Azərbaycan Respublikasında maliyyə xidmətlərinin inkişafına dair Strateji Yol Xəritəsi”ndə investisiyaların fəal şəkildə güclü potensialının formalaşdırılması və onların hərəkəti ilə bağlı işlək mexanizmlərin tətbiq olunması ciddi şəkildə diqqət mərkəzində saxlanılmışdır [3]. Dünya ölkələrində investisiya mühitinin formalaşması təcrübəsindən bəhrələnməklə, bu istiqamətdə daha təsirli tədbirlərin görülməsi təmin olunmalıdır. Haqlı olaraq, professor B.X. Ataşov bildirir ki, milli iqtisadi inkişaf modelinin rəqabətqabiliyyətliliyinin artırılmasında və ölkənin beynəlxalq aləmdə imicinin yüksəldilməsində investisiyaların rolu strateji əhəmiyyət kəsb edir. İnvestisiya axınlarının intensivliyi maliyyə bazarlarına və ölkədəki maliyyə-kredit sisteminə müsbət təsir göstərir, multiplikativ təsir nəticəsində iqtisadi artım və maliyyə mənbələri formalaşır, əlavə dəyərin yaradılmasına daha məhsuldar mənbələr yaranır və bütövlükdə iqtisadiyyatın inklüziv inkişafı əlavə stimula verir [1]. Bu kimi yanaşmaların nəticəsində ölkəmizdə son 10-15 il ərzində iqtisadiyyata yönəldilən investisiyaların həcmi sabit olaraq artım nümayiş etdirmişdir və dünyada baş verən maliyyə problemləri, çətinlikləri müqabilində belə, investisiyaların ümumi həcmində azalmaya yol verilməmişdir.

Şəkil 1-də Azərbaycanda 2005-2018-ci illərdə iqtisadiyyata yönəldilən investisiyaların ümumi dinamikası verilmişdir və buradan görüldüyü kimi həmin dövr ərzində ölkə iqtisadiyyatına 114 mlrd. manata yaxın investisiyalar yönəldilmişdir, əgər 2005-ci ildə ölkə iqtisadiyyatına yatırılan investisiyaların həcmi cəmi 6,7 mlrd. manat həcmində olmuşdursa, bu göstərici 2015-ci ildə 20 mlrd., 2017-ci ildə 24,46 mlrd. və 2018-ci ildə isə 25,9 mlrd. manata yaxın təşkil etmişdir.

Şəkil 1.

Azərbaycanda iqtisadiyyata yönəldilən investisiyaların ümumi dinamikası (mln.manat)

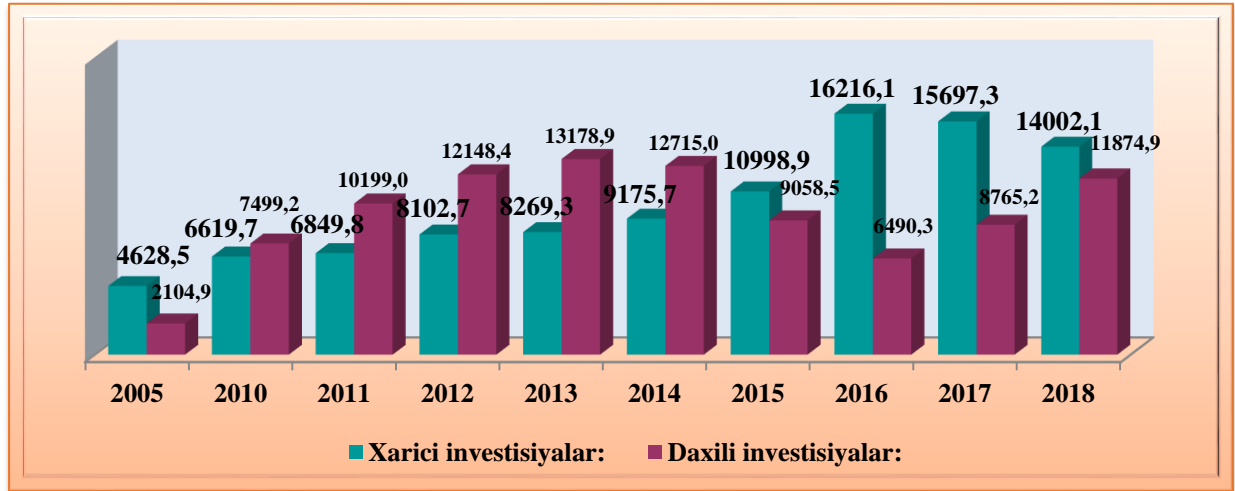
Mənbə: ARDSK-nın məlumatları üzrə müəllif tərəfindən hazırlanmışdır - <https://www.stat.gov.az>.

Şəkil 2-də isə Azərbaycanda 2005-2018-ci illərdə iqtisadiyyata yönəldilən xarici və daxili investisiyaların dinamikası üzrə müqayisəli təhlili verilmişdir. Buradan görüldüyü kimi 2016-

cı ildə başlayaraq, xarici investisiyaların həcmində nisbi azalma olsa da, daxili investisiyaların həcmi əksinə artım tempini bərpa etmiş və 2016-cı ildə 6490,3 mln. manat olmuşdursa, bu göstərici 2018-ci ildə 11874,9 mlrd. manat səviyyəsində qeydə alınmışdır.

Şəkil 2.

Azərbaycanda iqtisadiyata yönəldilən xarici və daxili investisiyaların müqayisəli dinamikası (mln.manat)

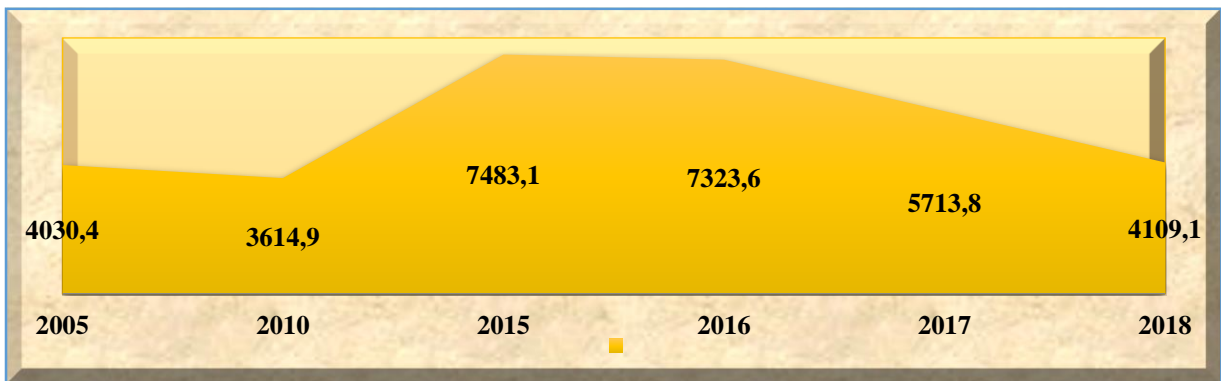

Mənbə: ARDSK-nın məlumatları üzrə müəllif tərəfindən hazırlanmışdır - <https://www.stat.gov.az>.

Şəkil 3-də Azərbaycana 2005-2018-ci illərdə cəlb edilmiş birbaşa xarici investisiyaların dinamikası verilmişdir və göründüyü kimi 2015-ci ildən başlayaraq, birbaşa xarici investisiyaların həcmində azalma qeydə alınmışdır. Belə ki, 2015-ci ildə birbaşa xarici investisiyaların həcmi 7483,1 mln. ABŞ dolları həcmində olmuşdursa, həmin göstərici 2018-ci ildə 4109,1 mln. ABŞ dolları təşkil etmişdir.

Şəkil 3.

Azərbaycana cəlb edilmiş birbaşa xarici investisiyaların dinamikası (mln. ABŞ doll.)

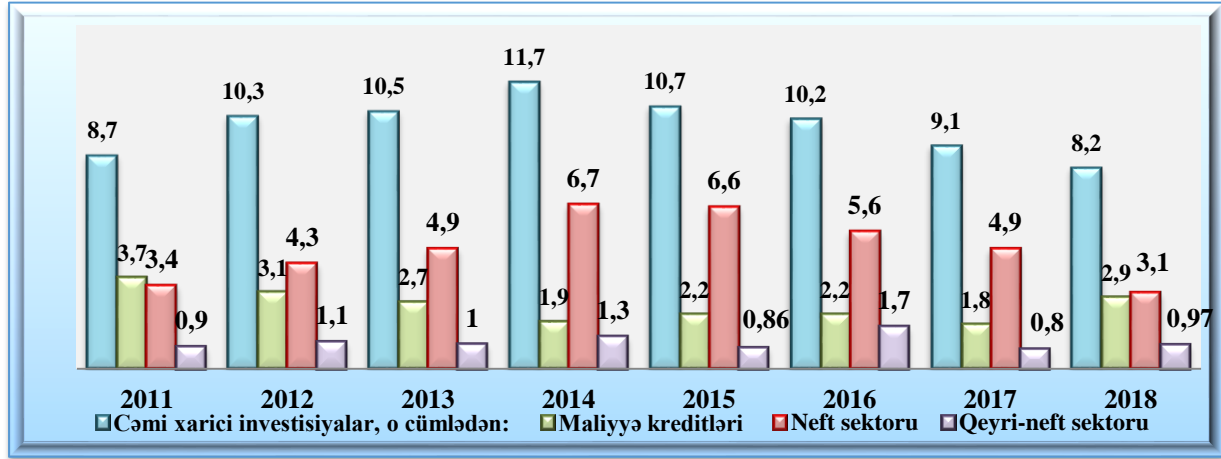
Mənbə: ARDSK-nın məlumatları üzrə müəllif tərəfindən hazırlanmışdır - <https://www.stat.gov.az>.

Şəkil 4-də isə Azərbaycanda 2011-2018-ci illərdə cəlb olunmuş xarici investisiyaların ümumi həcmi və onların sahələr üzrə bölgüsü təhlil olunmuşdur və təhlildən görünür ki, əgər 2011-ci ildə xarici investisiyaların ümumi həcmində neft sektorunun payı 39,1 % olmuşdursa, bu göstərici 2015-ci ildə 61,7 %, 2018-ci ildə isə yenidən azalaraq, 37,8 % təşkil etmişdir. Qeyr-neft sektoruna cəlb edilən xarici investisiyaların həcmi də o qədər çox deyildir və 2018-ci

ildə cəmi 970 mln. ABŞ dolları səviyyəsində olmuşdur, bu isə ümumi xarici investisiyaların həcmində cəmi 11,8 % paya malik olmaq deməkdir.

Şəkil 4.

Azərbaycanda xarici investisiyaların sahələr üzrə bölgüsü (mlrd.ABŞ dolları)

Mənbə: ARDSK-nın məlumatları üzrə müəllif tərəfindən hazırlanmışdır - <https://www.stat.gov.az>.

Yaxın perspektivdə ölkədə investisiya mühitinin səmərəliliyinin artırılması və investisiya fəallığının təmin edilməsi ilə bağlı strateji yanaşmaların daha da əhatəsinin genişləndirilməsi tədbirlərində qeyri-neft sektoru sahələrinə investisiyaların əhəmiyyətli səviyyədə yüksəldilməsi strateji hədəf kimi baxılmalı və bununla bağlı zəruri mexanizmlər və fəaliyyət prinsipləri müəyyənləşdirilməlidir. İnteraksiya mühitinin səmərəliliyinin yüksəldilməsi üçün müasir qlobal maliyyə və investisiya çağırışlarına uyğun şəkildə yeni strateji yanaşmaların təmin edilməsi bir zərurət kimi ortaya çıxmışdır və bununla bağlı kompleks tədbirlərin görülməsi mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

Nəticə

İnteraksiya mühitinin səmərəliliyinin əhəmiyyətli səviyyədə yüksəldilməsi və ölkədə investisiya fəallığının təmin edilməsi ilə bağlı ardıcıl tədbirlərin görülməsi yaxın perspektivdə strateji hədəflər kimi qarşıya qoyulmuşdur və bunlarla bağlı bir sıra məsələlərin nəzərə alınması, qiymətləndirilməsi vacib şərtlər kimi diqqət mərkəzində saxlanılmalıdır: milli iqtisadiyyatın strateji iqtisadi inkişaf hədəfləri çərçivəsində hazırda mövcud olan dövlət investisiya siyasətinin təkmilləşdirilməsi və yenilənməsi təmin olunmalıdır; iqtisadiyyatın neftdən asılılığının azaldılması məqsədilə, qeyri-neft sektoru sahələrinin inkişaf etdirilməsində investisiya amilinin strateji əhəmiyyətindən çıxış etməklə, ölkədə müvafiq investisiya mühiti formalaşdırılmalı və buradakı fəaliyyət mexanizmləri dünya təcrübəsinə uyğun şəkildə inkişaf etdirilməlidir; investisiyalardan istifadənin səmərəliliyinin yüksəldilməsi, investisiya mühitinin dövrün tələblərinə uyğun şəkildə formalaşdırılması və investisiya resurslarından məhsuldar istifadə olunması ilə bağlı fəaliyyət proseslərinin şəffaflığı və hesabatlılığı təmin edilməlidir.

Ədəbiyyat

1. Ataşov B.X. Maliyyə bazarları. Bakı, “Kooperasiya nəşriyyatı”, 2016.
2. Azərbaycan 2020: Gələcəyə baxış inkişaf konsepsiyası. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 29 dekabr 2012-ci il tarixli Fərmanı ilə təsdiq edilmişdir. Bakı, 2012,
3. Azərbaycan Respublikasında maliyyə xidmətlərinin inkişafına dair Strateji Yol Xəritəsi. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2016-cı il 6 dekabr tarixi Fərmanı ilə təsdiq edilmişdir. Bakı, 2016.
4. Xarici investisiyanın qorunması haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu. Bakı şəhəri, 15 yanvar 1992-ci il. № 57.
5. İnvestisiya fəaliyyəti haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu. Bakı şəhəri, 13 yanvar 1995-ci il. № 952.
6. Афонцев С.А. Мировая экономика в поисках новой модели роста // Мировая экономика и международные отношения. 2014. № 2.
7. Вишняков А. И., Герасина О. Н. Формирование инвестиционного климата региона // Проблемы экономики и юридической практики. 2012,
8. Глушченко М.Э. Методологические подходы к оценке инвестиционной привлекательности // "Экономический анализ: теория и практика", 2009, № 2.
9. Деева А.И. Инвестиции. Москва, «Экзамен», 2005.
10. Дубовик Н.А. Международный опыт формирования инвестиционного климата. Дис. канд. экон. наук, Москва, 2006.
11. Инвестиции. Москва, 2016.
12. Седаш Т.Н., Бирюков А.В. Использование зарубежного опыта для повышения конкурентоспособности и инвестиционной привлекательности российских регионов. Финансы и кредит. 2013. №38 (566).
13. Субботина А.А. Прямые иностранные инвестиции в экономику США в условиях глобализации. Дисс. кандидат экономических наук, Москва, 2009.

Эльнура Бунят кызы Мамедова

Важность стратегических подходов к повышению эффективности и обеспечению прозрачности инвестиционной среды

Резюме

В статье исследована важность стратегических подходов к повышению эффективности и обеспечению прозрачности инвестиционной среды. С этой целью анализированы вопросы и проблемы эффективности инвестиционной среды. Исследованы и оценены факторы, влияющие на инвестиционную среду. Системно рассмотрена и обоснована важность решения проблем, связанных с обеспечением инвестиционной привлекательности. Обоснована важность устранения случаев, мешающих активному движению и привлечению инвестиций. Анализировано современное состояние и перспективы улучшения инвестиционной среды, а так же усиления инвестиционной активности в Азербайджане. Отмечено одно из важных условий осуществления действенных и эффективных мер по повышению привлекательности инвестиционной среды в стране. Обращено внимание на подготовку и реализацию продуктивных механизмов по привлечению иностранных инвестиций. Указана необходимость повышения внимания стратегическим подходам к инвестиционной деятельности. Подготовлены рекомендации и даны предложения по разработке и применению стратегических подходов к повышению эффективности и обеспечению прозрачности инвестиционной среды.

Ключевые слова: инвестиционная среда, инвестиционная активность, инвестиционные механизмы, проблемы формирования инвестиционной среды, вопросы инвестиционной привлекательности, государственная инвестиционная политика, проблема эффективности инвестиционной среды, пути повышения инвестиционной активности

Elnura Bunyat Mammadova

The importance of strategic approaches to improving the efficiency and transparency of the investment environment

Resume

The importance of strategic approaches to improving the efficiency and transparency of the investment environment is explored in the article. The issues and problems of the efficiency of the investment environment are analyzed for this purpose. Factors influencing the investment environment are investigated too. The importance of solving problems related to ensuring investment attractiveness is systematically considered. The importance of in-depth study of international experience with a view to forming an investment environment in accordance with world standards is analyzed. The current state and prospects of improvement of investment environment, as well as strengthening of investment activity in Azerbaijan are analyzed then. One of the important conditions for the implementation of effective measures to increase the attractiveness of the investment environment in the country is noted too. Attention to the preparation and implementation of productive mechanisms to attract foreign investment is paid. The need to increase attention to strategic approaches to investment activities is indicated then. Recommendations and proposals on the development and application of strategic approaches to improving the efficiency and transparency of the investment environment are given in the end of the article.

Keywords: investment environment, investment activity, investment mechanisms, problems of formation of investment environment, issues of investment attractiveness, state investment policy, problem of investment environment efficiency, ways to increase investment activity

Elmi redaktor: i.f.d., dos. Y.Məmmədov

Daxil olub: 24.09.2019.

Çapa qəbul olunub: 27.09.2019.